

## СКЛАДАНАСЦІ ПЕРАКЛАДУ ЭПІТЭТАЎ У ПЕРАКЛАДЗЕ ТРАГЕДЫІ У. ШЭКСПІРА «ГАМЛЕТ»

**В. Е. Грыневіч**

Навуковы кіраўнік Н. С. Зелязінская, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

*Мінск, Беларусь*

*e-mail: v.grinve26@gmail.com*

У артыкуле разглядаецца спецыфіка перакладу эпітэтаў у трагедыі Уільяма Шэкспіра «Трагічная гісторыя Гамлета, прынца Дацкага» на беларускую мову. З дапамогай эпітэтаў У. Шэкспір раскрывае характары галоўных герояў, апісвае сцэны падзей. Асаблівай ўвага ўдзяляецца спосабам перакладу прыметніка *sweet*.

*Ключавыя словы:* трагедыя; мастацкія сродкі выразнасці; эпітэт; Уільям Шэкспір; троп; спосабы перакладу прыметніка; адэкватны пераклад літаратурнага стварэння.

**Уводзіны.** У 1623 годзе, роўна чатырыста гадоў таму, упершыню быў надрукаваны зборнік «Першае фоліа», у які вайшла няўміручая трагедыя самага вялікага ў гісторыі драматурга-класіка Уільяма Шэкспіра – «Трагічная гісторыя Гамлета, прынца Дацкага». А ў 1935 годзе таленавіты пісьменнік і перакладчык Юрка Гаўрук падарыў свету беларускамоўны пераклад твору. Валодаючы непаўторным прыродным талентам да літаратуры, ён здолеў не толькі захаваць сэнс бессмяротнай п’есы, але і перадаць на родную мову ўласцівыя твору мастацкія сродкі выразнасці, сярод якіх, у першую чаргу, вылучаюць гульню слоў, алюзіі, метафары, іронію, персаніфікацыі, алітэрацыі, гіпербалы, а таксама эпітэты.

**Асноўная частка.** Цяжка ўявіць сабе літаратурнае стварэнне без эпітэтаў, якія ажыўляюць, прыдаюць фарбаў і выразнасці тэксту. Эпітэт (ад грэч. *epitheton* ‘прыдатак’) – від простага тропа, мастацкае акрэсленне істотнай прыметы якога-небудзь прадмета ці з’явы. Эпітэты дапамагаюць лаканічна і вобразна ахарактарызаваць з’яву, даць ёй ацэнку, канкрэтызаваць, вылучыць патрэбную рысу ці адзнаку. Знайсці дакладны эпітэт – справа нялёгкая. Часам паэту даводзіцца забракаваць мноства варыянтаў у пошуках самага аптымальнага, адзіна неабходнага [1].

З дапамогай эпітэтаў У. Шэкспір яскрава раскрывае характары галоўных герояў, паказвае свае адносіны да іх, маляўніча апісвае сцэны падзей. Таму свой аналіз тэксту я вырашыла пачаць менавіта з мастацкіх азначэнняў. Усяго ў творы налічваецца 416 эпітэтаў. Асаблівай увагі заслугоўвае прыметнік *sweet*. Усяго ў тэксце ён сустракаецца 26 разоў. Асновай майго даследавання з’яўляецца аналіз спосабаў перакладу прыметніка.

Гісторыя прыметніка *sweet* налічвае амаль 1000 гадоў, па LEME (Lexicons of Early Modern English) ён упершыню згадваецца ў 1480 годзе ў спалучэнні

*swete ofsmelle* і має значення ‘приємні(пах)’ [Medulla Grammatice (Pepys MS 2002)]. Ужо ў 1500 годзе ўгадваецца ў сэнсе ‘гарманічны, салодкі, пяшчотны’ (*dulcis suavis* ‘sweet’) [Ortus Vocabulorum]. У 1571 годзе, акрамя згаданых значэнняў, з’яўляюцца блізкія да нашых пераносныя ўжыванні ‘любімы’, ‘приємны’ (*my sweet hart, sweet lips, melodie, sweet tune*) [2; 3].

Упершыню ў п’есе прыметнік *sweet* сустракаецца ўжо ў першым акце другой сцэны, калі кароль Клаўдзій звяртаецца да Гамлета.

1) Арыгінал:

*Tis sweet and commendable in your nature, Hamlet,  
To give these mourning duties to your father... (I, 2)*

Падрадкоўнік:

‘Гэта міла і пахвальна ў тваім характары, Гамлет,  
аддаваць тужлівы абавязак свайму бацьку...’.

Тут прыметнік ужываецца ў адным са сваіх пераносных значэнняў ‘міла’, ‘ласкава’, ‘ветліва’.

Пераклад Ю.Гаўрука:

‘Пахвальна, Гамлет, і прыемна чуць,  
Што ты свайго шкадуеш гэтак бацьку’.

Такім чынам, перакладчык захоўвае эпітэт «*пахвальна*», *sweet* перакладае як ‘прыемна’, што дазваляе слоўнік, але адносіць яго да дзеяслова ‘чуць», які з’яўляецца толькі ў перакладзе. Таму пераклад з’яўляецца часткова адэкватным, бо Ю. Гаўрук адносіць прыметнік не да натуры Гамлета, а да самога Клаўдзія, якому прыемна ведаць пра чуласць пляменніка.

Ужо ў трэцяй сцэне Лаэрт параўноўвае Гамлета з фіялкай.

2) Арыгінал:

*A violet in the youth of primy nature,  
Forward, not permanent, sweet, not lasting... (I, 3)*

Падрадкоўнік:

‘Маладая фіялка у росквіце сіл,  
прамалінейная, нясталая, салодкая, недаўгавечная...’

У англійскай літаратуры фіялка можа сімвалізаваць розныя канцэпцыі ў залежнасці ад кантэксту твору. Тут, на наш погляд, яна асацыіруецца з рамантыкай і далікатнасцю, так як у рамантычнай літаратуры яна можа быць выкарыстана для выражэння кахання і тонкіх пачуццяў (пачуцці Гамлета да Афеліі).

Пераклад Ю. Гаўрука:

‘Фіялка, што цвіце вясною раннай,  
Салодкая, нясталая, слабая...’

Тут прыметнік ужываецца ў якасці азначэння да кветкі, таму пераклад адпавядае асноўнаму па слоўніку значэнню ‘салодкі’ і з’яўляецца дасканалым.

У другім акце Гамлет распавядае пра ўлюбёную прамову і просіць акцёра расказаць яе, ужываючы ў сваім маналозе такую фразу:

3) Арыгінал:

*...but called it an honest method, as wholesome as sweet,  
and by very much more handsome than fine...* (II, 3)

Падрадкоўнік:

‘...але назваў гэта сумленным метадам, гэтак жа карысным,  
як і салодкім, і значна больш прыгожым, чым выдатным..’

Па сваёй сутнасці словы *wholesome* і *sweet* можна супрацьпаставіць, таму што галоўнае значэнне слова *wholesome* – ‘карысны’. Часцей за ўсё яно ўжываецца з ежай (*wholesome food*) [A New Universal Etymological English Dictionary 1755]. Тым часам як салодкая ежа лічыцца дрэннай для здароўя. Таму ў цытаце метада адначасова карысны і салодкі, што сведчыць пра яго ідэальнасць.

Пераклад Ю. Гаўрука:

‘Ён назваў яго метада здравым і добрасумленным,  
прыгожым без афектацыі.’

Ю. Гаўрук жа ў сваём перакладзе наогул апускае гэты эпітэт, што робіць пераклад неадэкватным.

**Заклучэнне.** Такім чынам, можна зрабіць вывад, што адзін даволі просты і звычайны прыметнік можа стаць нялёгкай задачай для перакладу. Асабліва гэта датычыцца англійскай мовы, дзе амаль кожнае слова з’яўляецца мнагазначным, што У. Шэкспір і іншыя елізаветынскія драматургі выкарысталі ў поўнай меры. Слова *sweet* мае больш значэнняў у англійскай мове. У беларускай мове няма слова, якое сумяшчала бы ўсе гэтыя значэнні. Ю. Гаўруком выкарыстаны такія словы, як «любы», «мілы», «салодкі», «прыгожы». Ю. Гаўрук звяртаўся да такіх спосабаў перакладу, як функцыянальны пераклад (частковыя эквіваленты), а таксама выкарыстоўваў функцыянальныя аналагі, нярэдка наогуле апускаў эпітэт, тым не менш усе прыклады валодаюць высокай ступенню адэкватнасці, што яшчэ раз сцвярджае майстэрства перакладчыка.

#### Бібліяграфічныя спасылкі

1. Паэтычны слоўнік / Вячаслаў Рагойша. 3-е выд., дапрац. і дапоўн. Мн. : Бел. навука, 2004.
2. Lexicon of Early Modern English [Electronic resource]. URL: <https://leme.library.utoronto.ca/> (date of access: 19.10.2023).
3. Санеты. Трагедіі: 3 англ./ Уклад., прадм. і камент. В. Небышынца. Мн. : Маст. літ., 1989.